

DE ZUIDER WATERLINIE
BRABANT BREED
BRABANT EIGEN

DE BETEKENIS VAN DE ZUIDERWATERLINIE VOOR BRABANT

Duurs door Nederland ligt een groot aantal verdedigingswerken dat samen de Zuiderwaterlinie vormde. Tegenwoordig biedt de geschiedenis van de linie kansen om te bouwen aan economie, natuur, landschap, klimaatbestendigheid en toerisme in Brabant.

UITDAGINGEN VOOR BRABANT
Brabant kiest er via de Agenda 2030 voor om met open vizier de uitdagingen van de toekomst onder ogen te zien. Dat is verstandig, want de economische omstandigheden zijn in korte tijd flink veranderd. Bovendien liggen er forse uitdagingen op het terrein van energie, klimaat en water. Binnen het Brabantse landschap, waar stad en land nauw met elkaar verweven zijn, vraagt dit om duurzame oplossingen.

Het succes van Noord-Brabant is in toenemende mate afhankelijk van een hoogwaardig woon- en vestigingsklimaat. Troeven daarbij zijn: innovatieve high tech centra, gezellige dorpen, prachtige landschappen, moderne stedelijke voorzieningen en historische vestingsteden. De uitdaging is om deze werelden met elkaar te verbinden: innovatief, duurzaam en op Brabantse wijze.

DE ZUIDERWATERLINIE: VERBINDING, INNOVATIE EN DUURZAME KWALITEIT
De Zuiderwaterlinie is een bijzonder cultuurhistorisch en vooral Brabants fenomeen dat een uitstekend uit-

"Samen met overheden en maatschappelijke organisaties hebben we de afgelopen jaren een belangrijke impuls gegeven aan de cultuurhistorische, landschapspijpke en ecologische kwaliteit in West-Brabant. Hoopelijk weet De Zuiderwaterlinie ook op andere plekken burgers, organisaties en overheden te verbinden, dat zorgt voor een vliegende start op regionale samenwerking en een win-win situatie voor cultuurhistorie, natuur en waterbeheer."
Ans van den Berg - Voorzitter Stichting Vrienden van de West-Brabantse Waterlinie

gangspunt biedt om vanuit het verleden te bouwen aan de ontwikkeling van woon- en leefomgeving, natuur en landschap en een klimaatbestendig Brabant. Regelmatig zorgt de linie voor interessante alliantie- en aansluitingsmogelijkheden.

DELEN IS VERMEENIGVULDIGEN
Veel partijen in Brabant zijn al betrokken bij de Zuiderwaterlinie. Van Oost naar west zijn er ruim honderd lopende projecten om te investeren in de Zuiderwaterlinie: gemeenten, waterschappen, terreinbeheerders, ondernemers en burgers realiseren deze initiatieven. De betekenis van de linie kan verder vergroten als initiatieven nog meer in onderlinge samenhang worden opgepakt en als meer partijen aansluiten

HERSTEL VAN DE WEST-BRABANTSE WATERLINIE
De West-Brabantse Waterlinie wordt hersteld en ingericht op integrale wijze, waarbij (na) tuus, water, recreatie, wonen, infrastructuur en (to)leven, (h)elofnemers, Gemeente Bergen op Zoom, Waterschap Brabantsche Delta, Enkelen, Bro-Banits Landschap

DE VIERDE BERGBOEZEM, BREDA
In de vierde bergboezem wordt een waterbergingsopvang gecombineerd met natuurontwikkeling en recreatie.
Initiatiefnemers: Staatsbosbeheer, Waterschap Brabantse Delta

"Door cultuurhistorische zichtbaar te maken bij de aanpak van wateropgaven geven we invulling aan een maatschappelijke opgave en vestroten we het draagvlak voor noodzakelijke investeringen." Lambert Verheijen, Dijkwacht Waterschap Aa en Maas

"De Zuiderwaterlinie vormt een lange landschapspijpke lijn op de grens van het zandlandchap en de kleipolders. Een mooi structureel element, dat door zijn strategische ligging kansen biedt om als 'blauwe draad' verschillende ruimtelijke opgaven in Zeeland en Brabant in samenhang te knopen." Tjibbe Frijns, Rijksadviseur voor het Landschap

"Met uchtien andere gemeenten in West-Brabant investeert Breda in de toekomst van deze regio. Onder de noemer 'Brabant aan Zee' zetten we in op het realiseren van een hoogwaardig watersportgebied. Uitgangspunt daarvan zijn de bijzondere gebiedskwaliteiten, waaronder de vestingwerken van de Zuiderwaterlinie." Piter van der Velden, Burgemeester Breda en voorzitter SES Brabant

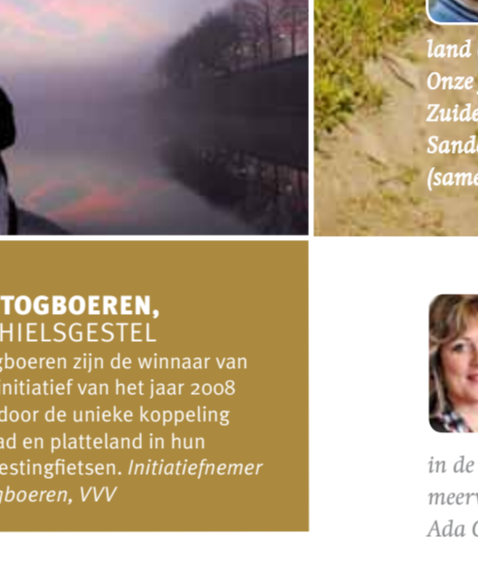
DE WATERKIEKERS
De waterkierkers voor op een klimaatbestendig Noord-Brabant. Het reuel van water van 200 tot 2020, geïntegreerd, gezamenlijk, verarmend en oopgelegd, zodat het strategisch kan worden ingezet bij de vestigingsstrategie van de toekomstige Hoofdstuctuur. Initiatiefnemers: Gemeente Breda en Waterschap de Brabantse Delta

GESCHIEDENIS VAN DE ZUIDERWATERLINIE

ONDERDEEL VAN EEN STELSEL VAN VERDEDIGINGSLINIES
De Zuiderwaterlinie vormt een aaneenschakeling van verdedigingswerken uit verschillende tijdvakken van af ruwweg 1565. De linie loopt dwars door Brabant en verbindt een lange reeks historische vestingsteden: van Bergen op Zoom naar Grave, via Steenbergen, Willemsstad, Klundert, Breda, Geertruidenberg, Heusden, 's Hertogenbosch en Ravenstein. In het westen overlapt de linie met de Spaans-Nederlandse linie in Zeeland, rond Nijmegen gaat de zuidelijke verdedigingsgord over in de IJssel en bij de Biesbosch ligt een schakel naar de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

MENNO VAN COELHOORN
Naar ontwerp van de vestingbouwer Mennno van Coehoorn werd in de 18e eeuw één samenhangende verdedigingslinie ontwikkeld om de zuidgrens van de Republiek der Nederlanden te kunnen verdedigen. Dit het einde van de 19e eeuw heeft de linie gefunctioneerd, waarbij water het belangrijke verdedigingsmiddel was. Met behulp van een ingewisseld stelsel van dijken en sluizen kon het land tussen de versterkte Brabantse steden in onder water worden gezet.

TUSSEN NOORD EN ZUID
De linie vormde de scheidslijn tussen de noordelijke en de zuidelijke Nederlanden, tussen het protestante Noorden en het katholieke Zuiden, tussen Spaans en Staats, tussen hoog en laag Brabant. Deze scheidslijn loopt nu als een historisch kralenroosje dwars door Brabant. De linie draagt in belangrijke mate bij aan de bijzondere identiteit van Brabant en markeert de grens van deze succesvolle economische regio. Het kaartbeeld laat goed zien hoe de linie oost en west Brabant verbindt.

VERBINDINGEN ZIEN & KANSEN PAKKEN

KLIAMAATBESTENDIGHEID
Verschillende scenario's laten zien dat de verdroging zich in de toekomst verskert zal doorzetten, evenals het ontstaan van plasmatische wateroverlast. Voor de oplossing van deze actuele raagstukken kunnen we gebruik maken van de inzichten en kennis van de natuur. Bijvoorbeeld voor het bergen van piekafvoeren van regen, verkiezing van stedelijke gebieden, het tegenwicht van verdroging van landbouwgebieden of het veiligstellen van biodiversiteit in natuurgebieden. Ook de hogere zandgronden profiteren hiervan.

TOERISME EN RECREATIE
Rondom de vestingwerken, rivieren en historische verhalen van de Zuiderwaterlinie worden veel initiatieven ontwikkeld om de linie beter te ontsluiten voor toeristen en recreanten: de aanleg en ontwikkeling van nieuwe thematische wandels, fiets- en vaarroutes, herontwikkeling van forten tot bezoekerscentra, overnachtingsmogelijkheden op forten etc.

BEHOUD EN ONTWIKKELING CULTUURHISTORISCHE WAARDEN
De meer opvallende elementen van de Zuiderwaterlinie en in rond de voormalige vestingsteden zijn nog zeer herkenbaar in het landschap aanwezig. Veel van de 'kleine' werken verkeren echter in slechte staat en zijn maar matig zichtbaar. Door restauratie en ook door moderne ontwerpen toe te voegen de verwijzen naar verweven lijnwallen, forten en andere linieonderdelen, wordt de zichtbaarheid en beleefbaarheid van de linie versterkt.

"Met ons erfgoed werken we niet alleen aan het vestigingsklimaat en de leefomgeving, we nemen het ook mee in de ontwikkeling van het landschap en cultuurhistorie. Initiatiefnemers: Waterschap de Dommel, gemeente Breda

"De opbouw van de Zuiderwaterlinie vormde een draad die in onze fiets- en vaarwegen gemeentelijk waarbij we de recreant uit de stad in contact brengen met het land en de producten van de Hertoogboeren. Onze fiets- en vaarwegen lopen langs de Zuiderwaterlinie zijn zeer in trek." Nicky Sanders, De Hertoogboeren 's Hertogenbosch (samenwerkingsverband agrarier)

"De herontwikkeling van de vestingwerken in de gemeente Moerdijk zorgt voor een economische impuls. Een goed voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van het Haven-1000 Willemsstad waarbij investeringen in de bebouwing van cultuurhistorie en directe meervoudige hebben voor toerisme en recreatie." Ada Groenewoud, Wethouder gemeente Moerdijk

"Met het herstel van militaire complexen wordt kennis van het restauratieveld doorgegeven aan volgende generaties. Deze investeringen zijn goed voor de regionale werkgelegenheid." Bouwleider de Bont, Voorzitter Vukgroep Restauratie, directeur Aanemingsbedrijf Nica de Bont BV

"De Zuiderwaterlinie is een uitgesproken kansomsamenwerking op veel terreinen. Brabantbreed te stimuleren. Dit kan de economie, de natuur, de cultuurhistorie, de recreatie, de sport en de gezondheid. Met de samenwerking van Brabant breid actueel zijn, en daarmee mogelijkheden bieden om nationaal en in Europa te verbinden kennis en skills te organiseren. Piter van Zoosdam, Initiator vestingwerken Moerdijk, 's Hertogenbosch, Initiator Zuiderwaterlinie, voorzitter van het Europees samenwerkingsverband VVIC

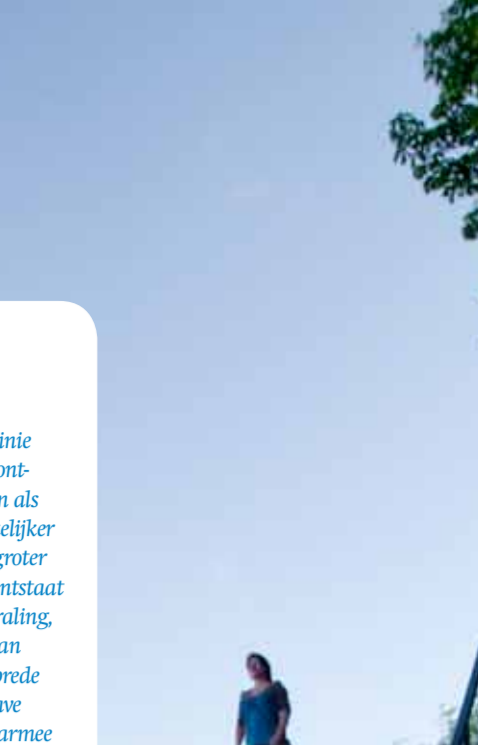
"Met de transformatie van het waterpeil en het terugbrengen van de vestingwerken van Ravenstein wordt een vestigingsklimaat gecreëerd. Dit kan lokale initiatiefnemers zich nadrukkelijker manifesteren als onderdeel van een groot geheel. In de toekomst wordt de linie als een regionaal project ontstaan op limietwonen en herkenbare uitstraling, gezamenlijke marketing, het delen van kennis en de ontwikkeling van liniegebied producten. Een wandelroute van Grave naar West-Brabant bijvoorbeeld. Daarmee wordt de langste linie van Nederland een herkenbare ruimtelijke eenheid.

STADSPORTEN 'S-HERTOGENBOSCH
Edwin Smit kan wordt een bezoekerscentrum de voormalige Koopman met een breed aanbod van producten en diensten uit stad in streek. Initiatiefnemers: Gemeente 's Hertogenbosch, Regio VVV, Kring Vrienden van Den Bosch en de Heren opstanding Konink Willem I College

DE GROENE VESTING, 'S-HERTOGENBOSCH
De Groene Vesting maakt de Linie van Frederik Hendrik van 1632 zichtbaar en beleefbaar onder andere door productontwikkeling. Initiatiefnemers: Bewonersinitiatief De Groene Vesting

"Met de transformatie van het waterpeil en het terugbrengen van de vestingwerken van Ravenstein wordt een vestigingsklimaat gecreëerd. Dit kan lokale initiatiefnemers zich nadrukkelijker manifesteren als onderdeel van een groot geheel. In de toekomst wordt de linie als een regionaal project ontstaan op limietwonen en herkenbare uitstraling, gezamenlijke marketing, het delen van kennis en de ontwikkeling van liniegebied producten. Een wandelroute van Grave naar West-Brabant bijvoorbeeld. Daarmee wordt de langste linie van Nederland een herkenbare ruimtelijke eenheid.

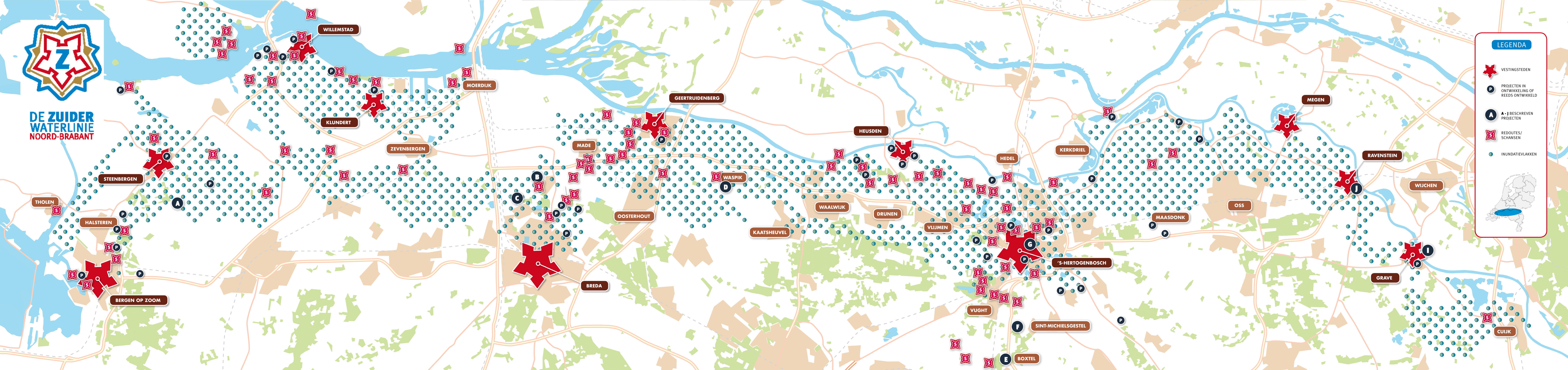
VESTING GRAVE
De oorspronkelijke vestingvorm wordt weer zichtbaar gemaakt, het gebied aan de verbetering van de infrastructuur en woonbouw. Initiatiefnemers: Gemeente Grave

WATERFRONT, RAVENSTEIN
Met dit project steekt de gemeente Oss in verschillende steden naar de terugkeer van de Maas aan de rand van Ravenstein en de bevordering van toerisme en recreatie. Initiatiefnemers: Gemeente Oss

"De ruimtelijk om de dierparken Den Dungen - Maasakente maakt onderdeel uit van de Zuiderwaterlinie. Hier combineren wij kennis van de cultuurhistorische waarden met de aanleg van een robuuste ecologische verbindingzone." Wethouder Ben Leenen, Gemeente Sint-Michielsgestel

DE ZUIDER WATERLINIE
NOORD-BRABANT

LEGENDA

- VESTINGSTEDEN
- PROJECTEN IN ONTWIKKELING OF REEDS ONTWIKKELD
- A - J BESCHREVEN PROJECTEN
- REDOUTES/SCHANSEN
- INNOVATIEVLAKKEN

